

СЕКЦІЯ 1 ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПІСЛЯВОЄННОЮ ВІДБУДОВОЮ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ

STATE ADMINISTRATION OF THE POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE ON THE GREEN ECONOMY BASIS

На основі аналізу стану економіки України, систематизації наукових джерел та спеціальної літератури у статті обґрунтована необхідність післявоєнної відбудови України на засадах зеленої економіки, доведено, що зацікавлення зеленою економікою спричинили ініціативи глобальних і регіональних організацій, які шукають виходу із багатовимірної економічної та екологічної кризи, поглибленої війною Росії проти України. З врахуванням нагальних потреб розвитку національної економіки та світових тенденцій автори стверджують, що нова економічна модель, за якої виробництво матеріальних благ не завдає шкоди навколишньому середовищу, не пов'язане з браком природних ресурсів, відсутні суттєві відмінності в соціальному статусі, яка має назву «зелена економіка», повинна лягати в основу економічної і соціальної політики України, яка передбачає посилену взаємодію держави та приватного бізнесу. У статті досліджено вартість вторгнення Росії в Україну для нашої країни та для світової економіки. На основі порівняльного аналізу доведено, що втрати України у цій війні можуть стати своєрідним каталізатором змін за умови створення урядом сприятливих передумов для переходу на зелену економіку з використанням зелених технологій як для бізнесу, так і для суспільства загалом. До головних завдань уряду варто віднести модифікацію системи національних рахунків для оцінювання прогресу через інтегровані екологічні, економічні та соціальні показники, зміну податкову політику, скасування «брудних» субсидій і підтримку зелених секторів, розвиток інфраструктури, територіальне планування у відповідності до розроблених моделей розвитку.

Визначальний принцип, який має бути покладений в основу вітчизняної моделі переходу на зелену економіку, базується на визначених урядом України відповідних пріоритетах в своїй діяльності та об'єднання цієї ідеєю всієї системи публічної служби. Сприятиме цьому імплементація плану, побудованому на дев'яти ключових принципах, який передбачає повний доступ до ринків ЄС та країн G7. Зміна акцентів політики відбудови у напрямку зеленої економіки допоможе Україні краще впоратися з викликами відбудови як під час великої війни, так і після її завершення.

Тому зелене відновлення України слід розглядати як одну з можливих концепцій повоєнного відновлення, яка базується на цілісному баченні розвитку суспільства, економіки та держави в цілому. Україна може скористатись можливостями, які створює повоєнне відновлення, для того, щоб закласти основи майбутнього зеленого зростання. Ця мета

може бути досягнута, якщо візія повоєнного відновлення буде «зеленою».

Ключові слова: сталій розвиток, зелена економіка, державне управління, глобальна криза.

Based on the analysis of the state of the economy of Ukraine, the systematization of scientific sources and special literature, the article substantiates the need for post-war reconstruction of Ukraine on the basis of a green economy, it is proved that the interest in the green economy was caused by the initiatives of global and regional organizations that are looking for a way out of the multidimensional economic and environmental crisis deepened by the war Russia against Ukraine. Taking into account the urgent needs of the development of the national economy and world trends, the authors claim that the new economic model, in which the production of material goods does not harm the environment, is not associated with a lack of natural resources, there are no significant differences in social status, which is called "green economy", should form the basis of the economic and social policy of Ukraine, which provides for enhanced interaction between the state and private business. The article examines the cost of Russia's invasion of Ukraine for our country and the world economy. On the basis of a comparative analysis, it is proven that Ukraine's losses in this war can become a kind of catalyst for changes, provided that the government creates favorable conditions for the transition to a green economy using green technologies for both business and society in general. The main tasks of the government include the modification of the system of national accounts to assess progress through integrated environmental, economic and social indicators, change in tax policy, cancellation of "dirty" subsidies and support of green sectors, infrastructure development, territorial planning in accordance with developed development models.

The defining principle, which should be the basis of the national model of the transition to a green economy, is based on the relevant priorities determined by the government of Ukraine in its activities and the integration of the entire public service system with this idea. This will be facilitated by the implementation of the plan, built on nine key principles, which provides for full access to the markets of the EU and G7 countries. Changing the emphasis of the reconstruction policy in the direction of a green economy will help Ukraine to better cope with the challenges of reconstruction both during the great war and after its end.

Therefore, the green recovery of Ukraine should be considered as one of the possible concepts of post-war recovery, which is based on a

УДК 351:614(477).77
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2024.44.1>

Поплавська Ж.В.
д. економ. наук, професор,
завідувач кафедри теоретичної
та прикладної економіки
Національний університет
«Львівська політехніка»

Комаринець С.О.
к. економ. наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної
та прикладної економіки
Національний університет
«Львівська політехніка»

holistic vision of the development of society, the economy and the state as a whole. Ukraine can take advantage of the opportunities created by post-war recovery to lay the foundations for

future green growth. This goal can be achieved if the vision of post-war recovery is "green".

Key words: sustainable development, green economy, public administration, global crisis.

Постановка проблеми. Концепція зеленої економіки порівняно недавно з'явилася у фокусі наукових досліджень. Причиною такого зацікавлення зеленою економікою стали ініціативи глобальних і регіональних організацій, які шукають виходу із багатимірної економічної та екологічної кризи, поглибленої війною Росії проти України, у яку втягнуті більшість країн світу. Ця криза свідчить, що повернення до попереднього стану неможливе, і потрібна нова концепція економічного та соціального зростання, адаптована до мінливої глобальної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти концепції «зеленої економіки» досліджують такі вчені, як: Є. Барбієр, А. Камерон, А. Марканді, К. Стюарт, Д. Пірс. Значний внесок у дослідження теоретичних та практичних аспектів «озеленення» економіки зробили українські вчені Ю. Бережна, О. Веклич, І. Бистряков, Т. Галушкіна, Б. Данилишин, А. Качинський, Л. Мусіна, В. Потапенко, А. Мартинюк, Ю. Огаренко, Н. Шлапак. Таким чином, «зелену» економіку можна вважати типом економіки, що зорієнтована на узгодженість економічного розвитку та екосистеми, з врахуванням місткості останньої, відновлення якої є одним з першочергових постійних завдань розвитку держави.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи нагальні потреби розвитку національної економіки та світові тенденції вважаємо, що нова економічна модель, за якої використання нових матеріальних благ не завдає шкоди навколишньому середовищу, не пов'язане з браком природних ресурсів, відсутні суттєві відмінності в соціальному статусі, яка має назву «зелена економіка», повинна лягти в основу відбудовної економічної і соціальної політики, яка передбачає посилену взаємодію держави та приватного бізнесу.

Мета статті – показати, як концепція зеленої та соціальної економіки може стати інструментом розширення можливостей сталого розвитку та нового, більш радикального напрямку повоєнної відбудови економіки України для створення гармонійного, збалансованого соціально та екологічно розвитку країни. Для досягнення мети даної роботи використано методологію, засновану на системному підході.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кардинальним змінам у світовій економіці поклав початок лютого 2022 року,

коли почався великий наступ Росії на Україну. На економічному рівні їх проявом стало скорочення світового ВВП, через цю війну світовій економіці загрожує глобальна рецесія та зміни структури міжнародної торгівлі, скорочення інвестицій, масштабні міграційні процеси та зниженням рівня добробуту.

Аналітики підраховали «ціну» вторгнення Росії в Україну для світової економіки. За оцінками The Economist Intelligence Unit, [3] зростання світового ВВП у 2022 році знизилося на 1,1 п.п. у порівнянні з 2021-м – до 2,8%. З урахуванням того, що глобальний ВВП 2022-го становив близько \$101,6 трлн, війна в Україні могла коштувати світовій економіці минулого року приблизно \$1 трлн. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) прогнозувала, що вже у 2023 році війна в Україні може коштувати глобальному ВВП \$2,8 трлн недоотриманої продукції.

Негативні наслідки цієї війни, масштаб кризи та її глобальний вимір, а також відсутність сигналів раннього попередження стали шоком для громадян, політиків та економістів. Вартість збитків і втрат від російської агресії вже сягають рекордних величин, а падіння реального ВВП в Україні є більш глибоким, ніж у більшості країн, які мали досвід збройних конфліктів [4]. Водночас Україні вдалося утримати макрофінансову стабільність і залучити значні обсяги міжнародної допомоги, що позитивно впливатиме на перспективи післявоєнного відновлення. Експерти Світового банку і Єврокомісії оцінюють пошкодження від війни в Україні в період з 24 лютого 2022 р. до 24 лютого 2023 р. в сумі 134,7 млрд доларів, а потреби у відновленні – 410,6 млрд доларів [5].

В цілому економічні збитки від війни [11] охоплюють не лише руйнування та пошкодження інфраструктури, виробничих об'єктів, суспільних інституцій, а й втрати людського капіталу та витрати ресурсів на військове протистояння, які поки що важко оцінити. Але за результатами дослідження ЄБРР у світі навіть через 25 років після закінчення воєн населення постраждалих країн залишалося помітно меншим, ніж у співставних країнах без збройних конфліктів. Крім тисяч смертей і руйнування важливої інфраструктури, інша, більш невидима криза, пов'язана з вторгненням Росії, може переслідувати Україну роками – екологічна шкода. За підрахунками уряду України екологічні збитки вже склали 54 мільярди доларів.

В таких умовах на державу покладається обов'язок створення умов як для бізнесу, так і для суспільства загалом з метою переходу на зелену економіку з використанням зелених технологій. До головних завдань, які потрібно виконати, відносять такі:

- модифікувати систему національних рахунків для оцінювання прогресу через інтегровані екологічні, економічні та соціальні показники;
- змінити податкову політику, скасувавши «брудні» субсидії, підтримуючи зелені сектори;
- розвивати інфраструктуру, насамперед громадський транспорт;
- здійснювати територіальне планування у відповідності до розроблених моделей розвитку [6].

Зростання в зеленій економіці передбачає як державні, так і приватні інвестиції, спрямовані на підвищення ефективності використання ресурсів, а інвестування потребує державної підтримки та стимулювання. На державу також покладається функція впровадження справедливого ціноутворення та податкової системи, яка б стимулювала ресурсозбереження, ведення екологічних стандартів, технічних регламентів, субсидування енергоресурсів. Результативність дій має оцінюватись через систему індикаторів та використовуватись для прийняття політичних рішень [8].

Щодо України, то як напрями реалізації зеленої економіки виділяють такі:

- використання ресурсного потенціалу на раціональних засадах;
- диверсифікація джерел енергопостачання;
- охорона навколишнього середовища;
- виробництво сільськогосподарської продукції органічного походження;
- модернізація житлово-комунальної сфери;
- формування екологічної свідомості та поведінки населення [7].

Уряд України визначав відповідні пріоритети в своїй діяльності, до яких належать такі:

- 1) впровадження принципів сталого розвитку у національне законодавство через врахування екологізації, насамперед у бюджетному та податковому законодавстві;
- 2) у сфері ресурсокористування та охорони довкілля постійне інституційне вдосконалення управлінської системи;
- 3) залучення широкого кола громадськості до прийняття рішень щодо охорони довкілля, екологічної безпеки та використання природних ресурсів;
- 4) екологізація в освіті та вихованні, що дасть можливість формувати екологічну свідомість;

5) розвиток економічного механізму в сфері природокористування, та його вдосконалення;

6) посилення співробітництва в міжнародному середовищі, гармонізація законодавства;

7) створення ефективної системи моніторингу використання ресурсів та в сфері довкілля;

8) посилення контролю за дотриманням законодавства в сфері природоохоронної діяльності як з боку держави, так і від громадськості [10].

План економічного відновлення України, представлений Офісом президента і розроблений спільно з Кабміном, включає відмову від сировинної економіки та кліматичну модернізацію. План побудований на дев'яти ключових принципах та передбачає повний доступ до ринків ЄС та країн G7, а також:

– набуття статусу кандидата, а потім повноправне членство в ЄС;

– побудову економіки на засадах дерегуляції та лібералізації. За більшістю ліцензій та дозволів вже ухвалено декларативний принцип для бізнесу;

– створення логістичних маршрутів у західному напрямку. Уряд працює над розширенням їхньої пропускну здатності. Вже є перші результати – між Україною та Польщею підписано відповідний меморандум;

– перехід від експорту сировини до переробки у галузях, що дають найбільший експортний виторг. У сільському господарстві та металургії завдяки переробці можна буде досягти її значного зростання.

– розвиток вітчизняного ВПК. Йдеться не лише про закупівлю зброї, а й про виробництво, зокрема коштом трансферу військових технологій.

– самодостатність в енергетиці досягатиметься збільшенням видобутку власного газу та розвитком атомної енергетики. За 3–5 років цілком реально здобути енергетичну самостійність.

– кліматичну модернізацію. Створення нових об'єктів у різних галузях промисловості має враховувати принципи «зеленої економіки».

– локалізація щонайменше 60%. В оновленні України будуть залучені українські компанії та виробники. Це дасть поштовх економіці, створить нові робочі місця, пожвавить підприємницьку активність [9].

Висновки. Зміна акцентів політики відбудови у напрямку зеленої економіки допоможе Україні краще впоратися з викликами відбудови як під час великої війни, так і після її завершення. Враховуючи нагальні потреби розвитку національної економіки та світові

тенденції вважаємо, що нова економічна модель, за якої використання нових матеріальних благ не завдає шкоди навколишньому середовищу, не пов'язане з браком природних ресурсів, відсутні суттєві відмінності в соціальному статусі, має назву «зелена економіка», основа якої є економічна та соціальна, і яка передбачає посилену взаємодію держави та приватного бізнесу. За таких умов на державу покладається завдання зрівняти правила функціонування «зеленої» продукції через відмову в наданні субсидій, реформування політики і створення стимулів, які можуть посилити ринкову інфраструктуру та механізми. Також держава може спрямовувати державні інвестиції на зелені державні закупівлі. Одночасно і змінюються завдання для приватного сектора – віднайти та використати приховані можливості для переходу до «зеленої» економіки в ключових секторах, інвестувати та збільшувати певне фінансування. Стратегія Європейського Союзу «Європа 2020» наголошує на сталому розвитку та зеленій економіці як рушієві майбутнього розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. A guidebook to the Green Economy: Issue 1: Green Economy, Green Growth, and Low-Carbon Development– history, definitions and a guide to recent publications. Publisher: UN-DESA, 2012: URL: <https://sdgs.un.org/publications/guidebook-green-economy-issue-1-green-economy-green-growth-and-low-carbon-development> (дата звернення 21.01.2025)
2. Barbier, E. A global green new deal: Rethinking the Economic Recovery, UK/New York. Cambridge University Press, 2010 : URL: https://www.google.com.ua/books/edition/A_Global_Green_New_Deal/kDILniTc97oC?hl=en&gbpv=1&printsec=frontcover (дата звернення 21.01.2025)
3. The Economist Intelligence Unit: URL: <https://www.eiu.com/n/> (дата звернення 12.12.2024)
4. State Statistics Service of Ukraine Retrieved from: URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020_e.pdf (дата звернення 12.12.2024)
5. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomicchni_naslidki.html#:~:text=%D0%91%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B5%20%20%D0%BC%D0%BB%D0%BD%20%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%20%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%8F,%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%96%20%E2%80%93%20410%2C6%20%D0%BC%D0%BB%D1%80%D0%B4. (дата звернення 15.12.2024)
6. Гончаренко М.Ф., Пархоменко Н.М., Лучин О.М. «Зелена» економіка як напрям досягнення стійкого еколого-економічного розвитку регіону. *Актуальні проблеми економіки*, 2020. № 6 (228). URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2021/08/6.20_topic_Goncharenko-M.F.-Parkhomenko-N.M.-Luchin-O.M.-6-15.pdf. (дата звернення 15.12.2024)
7. Гура А. О., Гуцан Т. Г. Зелена економіка: сутність, чинники та перспективи розвитку в Україні. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка»*, 2017, вип. 17. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/economics/article/view/256> (дата звернення 17.12.2024)
8. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні. / Т.П. Галушкіна, Л.А. Мусіна, В.Г. Потапенко та ін. (2017) Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні. К. : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування: URL: <http://www.dea.edu.ua/img/source/Book/1.pdf> (дата звернення 17.12.2024)
9. План відновлення України Ukraine Recovery Conference 21-22 June 2023, London, UK : URL: <https://ua.unc-international.com/plan-vidnovlennya-ukrayini> (дата звернення 18.12.2024)
10. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік» від 24 березня 2021 р. № 276-р: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 18.12.2024)
11. Шмигаль: Завдані економіці України збитки від аресії перевищують \$700 млрд: URL: https://lb.ua/economics/2023/01/03/541317_shmigal_zavdani_ekonomitsi_ukrayini.html (дата звернення 18.12.2024)